

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

říjen 2025

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně

Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

jedna z věcí, která stojí v oblasti ochrany životního prostředí v cestě efektivnějším změnám k lepšímu, je všeobecně rozšířený názor, že změna na úrovni jednotlivce nic neznamena. Tento náhled je veskrze pochopitelný, avšak bývá bohužel až příliš často používán k obhajobě nečinnosti. Kolikrát už jsme slyšeli onu kouzelnou formuli - „já sám s tím přece nic nezmůžu“. Opravdu - dost často můžeme propadat skepsi s ohledem na velikost, komplexitu nebo všudypřítomnost nějakého problému. Na druhou stranu to, že se my sami dokážeme zvednout ze židle a něco konkrétního (i když nepatrného) v té věci udělat, je často jediné možné a smysluplné řešení podobných dilemat. Krom toho náš čin nemusí

Z obsahu tohoto čísla:

Veget Fest po letech opět na Ostrově....	2
Strakonice oslaví Nový rok bez.....	3
Důvěřuj a prověřuj aneb Příběh.....	3
Za dotační peníze vesele splachujeme...	5
Objevy detektiva Ledňáčka.....	6
Ekošpeky - 25. Cement.....	7
Housenka z výletu.....	8
Večer s dokumentem - 140. díl.....	8
Plastic free - Beth Terry.....	11
Radost z nové knížky o savcích.....	12
Poděkování měsíci září.....	13
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	13
Inspirace z Veget Festu.....	14

být tak marný, jak se na první pohled zdá. A existuje pro to několik důvodů. V první řadě, svým činem posouváme hranici normality, společenskou normu. Můžeme tím inspirovat někoho dalšího, ten další lidi atd. Za druhé, nikdy nevíte, k jakému „klíčovému“ člověku se ta věc dostane. Není zrovna on tím, který ji dokáže prosadit na vyšší, systémové úrovni? Jak bylo napsáno v knize Plastic free, kterou představujeme na str. 11 - zdánlivé maličkosti nám pomáhají identifikovat, specifikovat a řešit chyby v systému. Pokud by vás tohle

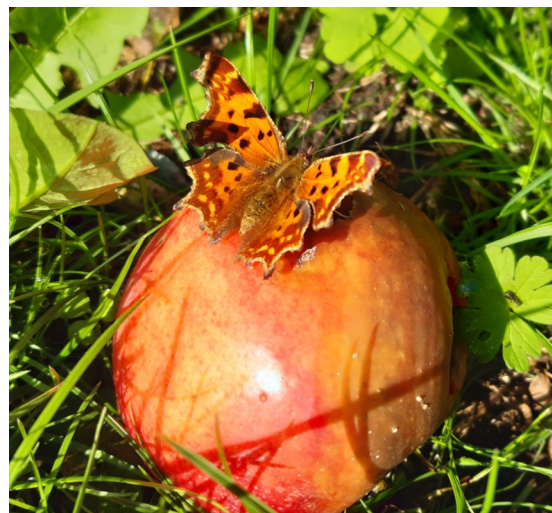

Foto Eva Hadová

všechno ani tak nepřesvědčilo, je tu ještě jeden úhel pohledu. A možná ten vůbec nejpodstatnější. Také proto, že vám pomůže zachovat si integritu a směr ve chvílích, kdy ztrácíte naději a ve vašem aktivním konání v záplavě toho všeho nevidíte smysl. To, co děláte, nedělejte pro změnu, kterou chcete vidět (protože ji pro velikost problému většinou vůbec nevidíte), ale dělejte to zkrátka proto, že to považujete za správné. Navíc vám to pomůže zbavit se té neadekvátní zátěže očekávání měřitelného posunu. Prostě dělejte alespoň něco, co v dané chvíli zvládneme a co nám dává smysl.

Přejeme příjemný a barevný podzim, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Veget Fest po letech opět na Ostrově, ale na jiném

Rozhodnutí přestěhovat benefiční festival Veget Fest, již několik let zabydlený na strakonickém hradě, do jiné lokality, bylo velmi těžké. Před pár měsíci nám byl pro konání již 13. ročníku nabídnut tzv. Prostor 1415, tedy část brownfieldu Ostrov, kde bylo před nedávnem zrekonstruováno komunitní centrum Komunitko a již delší dobu zde působí neformální skupina Jsme Strakonice. Na tomto místě mají již organizátoři bohaté zkušenosti s pořádáním nejrůznějších kulturních akcí včetně několika foodfestivalů. Byl to tedy sice krok do neznáma, na druhou stranu jsme v tomto prostoru spatřovali velký potenciál.

Základní model Veget Festu zůstal nezměněn - na akci se střetla bohatá nabídka čistě rostlinné gastronomie, bohatý vzdělávací a doprovodný program a několik benefičních (prodejních) aktivit, které měly podpořit vybranou organizaci na ochranu zvířat. Tento dobročinný princip by měl být zároveň hlavní osou festivalu. To se tentokrát podařilo naplnit bezzbytku, protože zvířecí azyl [Libchavští Chlupáči z. s.](#) (který byl pro tentokrát zvolen a osloven), dorazil se svým informačním stánkem až od daleké České Lípy. Společně s ním se představilo přes dvacet prodejců občerstvení a zájmových organizací. Festival doplnily dobročinné bazary věcí, oblečení a doplňků, benefiční ochutnávky a dílničky pro nejmenší návštěvníky.

Taktéž na děti byl směřován první bod programu - divadlo ToTeM představilo svou pohádku O Smolíčkovi. Vzdělávací blok

Foto Jakub Čimera

Vegetfestové „tržiště“ bylo možné rozestavět do třech stran obklopujících budovu nově zrekonstruovaného Komunitka. Navíc byl areál průchozí, takže návštěvníci mohli korzovat různými směry a posedávat na více místech - nebyli odkázáni do jediného místa. Strakonický Ostrov také nabízí lepší zázemí pro případ mokré varianty, která nás dříve nebo později čeká a nemine, pokud v této lokalitě zůstaneme i v příštích ročnících.

A jaká jsou výsledná čísla? Návštěvnost se těžko počítá, ale pravděpodobně byla o něco silnější než v předchozích letech (určitě více než 500 lidí). Hlavní benefiční aktivity shromáždily přes 15 000 Kč, které byly poskytnuty uvedenému azylu. Další 6 500 Kč pak získal bazar oblečení a doplňků, který každoročně financemi podporuje organizaci Zvíře v tísní z. s.

Nebaví vás brodit se po kolena v plastových kelímcích na ryze konzumních akcích typu Václavská pouť nebo Náves Radošovice? Veget Fest se jako jeden z mála festivalů snaží o minimalizaci zbytečných jednorázových plastových obalů. Myslím, že i tento ročník se v tomhle ohledu velmi vydařil. Točilo se převážně do zálohovaného skla, jídlo jste dostali na své vlastní nádobí, případně na papírové tácky. Věříme, že to návštěvníci festivalu nevnímají jako komplikaci, ale naopak ocení několik způsobů, jak se podílet na společné pozitivní myšlence celé akce.

Co nás na celém projektu baví asi nejvíc, jsou mikropříběhy dobročinnosti, nadšení a sounáležitosti. To něco, co na běžných ryze komerčních akcích nezažijete. Kromě úžasné částky pro azyl Libchavští chlupáči doputovalo něco kolem 8 tisíc do chlupáckého stánku ještě během vegetfestového odpoledne ze třech různých směrů: Od žáků 4. třídy ZŠ FLČ, kteří pod vedením dvou akčních a inspirujících učitelek napekli a prodali spoustu benefičních veganských sušenek. Od Martina, nováčka Veget Festu, který se hned zraje u svého stánku pořezal tak nešťastně, že měl spíš strávit zbytek odpoledne na šití... (ale hádejte, co udělal). Nebo od vrchního šamana, připravujícího v horku a dýmu povzbuzující jihoamerický nečaj. Na takové okamžiky budeme ještě dlouho vzpomínat.

nabídl přednášky o nadspotřebě a konzumu (Lada Klimešová) a o envirokriminalitě (Jan Suchý). Třetí bod pak patřil povídání o alternativách masa a ukázkám jejich přípravy, kterou obstaral náš oblíbený a podruhé v historii pozvaný nomen omen Pavel Ovesný. Na hlavní festivalové dění volně navázala after-party v podání dvou hudebních těles - Šoulet a Bohyně z Volyně.

Pro venkovní akce je samozřejmě stěžejní počasí. I když bude trochu kontroverzní radovat se na konci září z téměř třicetistupňového horka, přece jenom jsme tenhle dozvuk léta více než ocenili. A věřte, že třeba prodejci výborných regionálních veganských nanuků také. Ostrov 1415 je areál velmi specifický; dýchne na vás atmosférou staršího postindustriálu, která se zde mísí s blízkou zelenou oázou Mlýnského náhonu a náladou modernějších městských uliček.

Poděkování zaslouží samozřejmě také všichni návštěvníci, kteří svými nákupy podpořili dobrou věc, lidé, kteří pomáhali s organizací festivalu, účinkující a občerstvovatelé. Pokud jste akci zmeškali, můžete si prohlédnout fotoreport [zde](#) nebo [zde](#). A určitě si nenechte ujít další ročník. -jj-

Překopávky

Strakonice oslaví Nový rok bez ohňostroje

Těsně před uzávěrkou tohoto čísla proletěla sociálními sítěmi potěšující zpráva. Strakonická městská rada dne 24. 9. na návrh starosty Břetislava Hrdličky zrušila novoroční ohňostroj (viz [zde](#)). Tuto novinu považujeme za významnou nejen z důvodu všech často zmiňovaných negativních vlivů zábavní pyrotechniky na zvířata, lidi a životní prostředí. Dokazuje také určitý posun celospolečenského vnímání této problematiky (a možná nejen této). Rozhodnutí to s největší pravděpodobností nebylo vůbec jednoduché, protože doposud existuje i poměrně široký tábor zastánců této zábavy. S kolika a s jakými argumenty nejčastěji oponují, se můžete přesvědčit v diskuzích pod příspěvky představujícími tuto změnu.

Ohňostrojovou anabází samozřejmě dlouhodobě sledujeme a vyjadřovali jsme se k ní několikrát i v rámci našeho časopisu. V [čísle 1/2025](#) jsme reflektovali neutuchající zájem některých organizátorů zařazovat pyrotechnické show do programů akcí i přes mnohé negativní dopady a odpor veřejnosti. Léto 2025 bylo v tomto ohledu zásadní, i když poměrně hořké. Ohňostroje se začaly více řešit (a to včetně zásahů kontrolních institucí ŽP) až po několika excesech v rámci letních městských slavností zejména ve spojitosti s hnízděním čápů (viz [Kompost č. 7/2025](#)). Během letošního léta jsme také za organizaci ČSOP Strakonice předali Odboru životního prostředí MÚ Strakonice, potažmo komisi ŽP soupis environmentálních námětů, kde bylo zrušení městem pořádaných ohňostrojů jedním z bodů. Doufáme, že i všechny tyto nepatrné střípky přispěly k rozhodnutí vydat se v rámci novoročních i dalších oslav jiným směrem.

Foto -jj-

1. 1. 2026 strakoničtí obyvatelé o své obvyklé podvečerní setkání nepřijdou. Místo sledování barev a detonací nad řekou budou moct strávit příjemné chvíle v rámci sousedské slavnosti, která bude připravena v areálu strakonického hradu. Věřím, že by tímto mohla vzniknout nová příjemná tradice a nejen chovatelé domácích mazlíčků budou moct v klidu opustit své domovy a přivítat Nový rok v ulicích města.

Již pro loňský rok byl zrušen ohňostroj v rámci tradiční Václavské poutě; v programu pro letošek se opět neobjevil. To ocení především obyvatelé přilehlých ulic a čtvrtí, kteří prozatím statečně snášejí čtrnáctidenní zvýšenou hladinu hluku ve večerních hodinách. A já pevně věřím, že se napřesrok přidá i Městské kulturní středisko a ustoupí od bizarního spojení ohňostroje s Mezinárodním dudáckým festivalem. -jj-

Důvěřuj a prověřuj aneb Příběh jednoho lesa – 1. díl

První srpnový týden se v Doubravici u Volyně uskutečnil Týden pro les a krajinu. Pod touto značkou již několik desetiletí pořádá Hnutí Duha dobrovolnické pracovní týdny, které mají za cíl konkrétní pomoc přírodě. Týdny mají vždy i svou vzdělávací část v podobě večerních přednášek a výletech po bližším či vzdálenějším okolí. V neposlední řadě na těchto akcích dochází k spontánnímu setkání inspirativních lidí – věnovat týden své dovolené práci v lese či krajině – to neudělá každý.

Jeden z turnusů letošních týdnů se uskutečnil i v Pošumaví, konkrétně v okolí Doubravice u Volyně. Na podzim roku 2022 jsme zde koupili 3 ha lesa ve svahu nad potokem Peklov. Kupní cena byla 380 000 Kč, za což se tehdy dala pořídit nová Fabia Combi. My jsme si nechali naši starší Škodovku a vrazili peníze do lesa. Lesní pozemek byl na realitním serveru inzerován jako „holina po těžbě“. Po návštěvě místa se zdálo, že prodávající pozemek zřejmě neviděl. Na malé části byl mladší bukový porost. Většina pozemku určeného ka-

Část lokality před zásahem, foto Jaromír Kyzour

tastrem k plnění funkce lesa byla skutečně po rozsáhlé holosečné těžbě. Jenže ta se uskutečnila před třemi až čtyřmi lety. Na ploše byly spíše velké pařezy připomínající původní smrkový porost a vrstvy buřeně z ostružin, maliníku a tu a tam i kopřiv. Z té ale často nesměle koukaly výhonky osiky, jeřábu, břízy či vrb a tu a tam i javorů či dubů. Místy své listy ukazoval i jasan, jilm či třešeň. Mezi tím vším byla spousta bezu. Samozřejmě zde také byly plošky, kde ostružina vítězila. A ano, byla tu i plocha o velikosti několika arů, kde nerostlo nic kromě trávy třtiny chloupkaté. Dospělých stromů bylo na celé ploše na první pohled pouze pár – jeden obrovský smrk přímo u potoka, pár dalších a několik dubů. V zadní části lokality, kam se je možné dostat jen po zarůstající lesní cestě, je formou výstavků ponecháno asi třicet modřínů.

Potom jsme na les několik let neměli čas. To se projevilo tím, že zde začalo tlít dřevo, které zde zůstalo po provedené těžbě. Dnes je plné hub a larev dřevožijného hmyzu, jako jsou tesaříci a krasci. Nevyžívali jsme, ani jsme část neoplotili.

Energii jsme věnovali biologickému průzkumu. V lese byly systematicky zmapovány lišejníky, došlo i k základnímu entomologickému průzkumu. Biodiverzita lišejníků ukazovala, že se rozhodně nejedná ani náznakem o prales a je i vidět, že zde žádný původnější les v širším okolí není. Přesto se na jednom z modřínů našel lišejník, považovaný v ČR za vyhynulý, na kořenovém náběhu olše v potoce se našel lišejník s pouhými šesti záznamy z celé ČR. Z hmyzu ani blanokřídlých žádné zvláště vzácné záznamy nalezeny nebyly, průzkum nicméně neprobíhal s takovou systematickostí jako ten u lišejníků. Chystáme se též na průzkum botanický.

Zajímavé bylo, když nám na jaře roku 2025 přišel dopis od odborného lesního hospodáře ze státního podniku Lesy České republiky. Tvrdil, že je potřeba do roku 2026 plochu obnovit, tedy zasázat, navrhoval na ploše vysadit 4400 sazenic různých druhů stromů, včetně smrku, pomoc s vyřízením dotací.

To mě šokovalo; vytěžená plocha byla toto jaro zarostlá hustým mlázím smrku (semenáčky, které rostly v původním porostu), dubu a javoru klenu s vtroušenou třešní či jilmem. Klíčovou složkou byly tisíce vrb, osik, jeřábů a bříz.

Při ceně 10 Kč za sazenici a 3 Kč za jejich zasazení mi odborný lesní hospodář navrhuje, abych vydával peníze za něco, co dělá příroda zcela sama a lépe.

Plocha zarůstala tak divoce, že jsem při průchodu mlazinou běžně nacházel duby, které byly na hraně přežití, protože je zastíňovaly jeřáby, osiky či břízy. Byl jsem nucen se rozhodnout, co má být cílem tohoto lesa. Připomenul jsem si základní skutečnosti: Podél celého lesa vede lesní cesta, biologický průzkum neukázal na druhy, kterým by důsledná bezzásahovost významně prospěla. V české krajině je mnoho míst, která nekontrolovaně zarůstají pionýrskými dřevinami, ať již v lesích, na nevyužívaných polích, pastvinách či zahradách.

V této době přišel přes Hnutí Duha dotaz, zda se s naším lesem v Pošumaví nechceme zapojit do projektu na podporu lesní biodiverzity, tedy přesněji dřevožijného hmyzu. Projekt, financovaný z evropských peněz, by měl za cíl zvýšit množství dřeva atraktivního pro vzácnější v dřevě žijící druhy. Hlavním navrhovatelem byl Entomologický ústav Akademie věd ČR, vedoucími byli zkušený odborník Lukáš Čížek a Lukáš Drag.

Rozhodli jsme se zúčastnit. Podmínky byly takové, že dostaneme zaplacené ubytování, stravu a honorář za vedení tří dobrovolnických týdenních workcampů v příštích letech. Za to se budeme řídit doporučeními entomologů, například nechávat vyšší pařezy při probírkách a těžbou či cíleně uvolňovat nejstarší stromy v porostu, tak aby byly jejich koruny více osluněny.

Po první návštěvě Lukáše Čížka na místě byl jasný směr jeho uvažování o české krajině a její biodiverzitě. Stinných lesů a slunných luk a polí máme v ČR hodně. Co chybí, jsou světlé lesy.

Foto Jaromír Kyzour

Za dotační peníze vesele splachujeme ornici z našich polí

O tom, že intenzivní zemědělské hospodaření představuje velkou zátěž pro životní prostředí a krajinu, jsme se zmiňovali mnohokrát. A jistě si toho všiml i každý, kdo se pohybuje venku s očima otevřenými. Velkoplošná homogenizace hospodaření, která je samozřejmě výhodná z ekonomického hlediska, má kromě negativních vlivů na biodiverzitu, vodní režim a další faktory také neblahé následky pro samotnou kondici půdy. Jedním z viditelných projevů je pak eroze - zejména ta vodní. Vodní eroze většinou vzniká na větších půdních blocích při vydatných (přívalových) srážkách, na svažitých pozemcích a za předpokladu obnaženého půdního povrchu (v době mezi pěstováním dvou následných plodin) nebo za stejných podmínek při pěstování plodin, které nezaručují dostatečné krytí a zpevnění půdy (typicky kukuřice), případně za předpokladu nevhodného agrotechnického postupu (např. pěstování brambor „po spádnici“).

Konkrétní příklad z nedávné doby, který nyní popíšu, není samozřejmě ukázkou zloville velkých zemědělských podniků. Na druhou stranu by však bylo nesprávné a polehčující dívat se na podobné záležitosti jako na shodu nešťastných okolností. V první řadě je to výslednice mnoha záměrných systémových slabin současných legislativních úprav zemědělského hospodaření, nevhodného nastavení zemědělských dotací a v neposlední řadě také lobbyingu velkých zemědělských hráčů proti účinnějším protierozním opatřením.

Foto -jj-

V noci z pátku 29. na sobotu 30. srpna zasáhly náš region dvě po sobě postupující bouře s výraznými srážkovými úhrny (v některých místech až kolem 50 mm za cca dvě hodiny). To samo o sobě ještě není možné označit za nějakou extrémní meteorologickou událost. V tomto období však na mnohých zemědělských pozemcích nastává jakési okno mezi sklizní hlavní plodiny a zapojením plodiny následně - ozimé řepky nebo ozimé obiloviny. Což je mimochodem převažující ekonomicky výhodný model současných na dřev osekáních osevních postupů. Tato souslednost je nebezpečná zejména na erozně ohrožených (svažitých) pozemcích. V dnešní době neexistuje účinný nástroj nebo motivační pobídka, která by zajistila adekvátní ochranu takových ploch - pěstováním meziploidy nebo omezením rizikového osevního postupu. Mnohaleté tahanice o účinnější protierozní vyhlášku (viz [zde](#)), prakticky neexistující sankce a celkově velmi slabý systém kontroly - to vše nahrává tomu, že nevhodné postupy na nevhodných plochách budou pokračovat i nadále.

Zmiňované vydatné srážky způsobily rozsáhlou erozi na holém svažitém pozemku nedaleko Strakonice mezi obcemi Svaryšov a Kapsova Lhota - na východním svahu vrchu Vlčiny (viz [zde](#)). Na lánu byl v tuto dobu právě vzcházející porost ozimé obiloviny, který nedokázal erozi zmírnit, natož jí zcela zabránit. Plošný smyv dokázal na vzdálenosti více než 0,5 km nabrat na intenzitě a v nejvíce postižené střední části pozemku (podél údolnice) se erodovaná hmota o objemu určitě mnoha kubíků přelila přes silnici a pokračovala přes další pozemky až do Svaryšovského potoka. K akumulaci eroze došlo i ve dvou okrajových částech pole; materiál byl zčásti sveden příkopem silnice, kterým pak pokračoval prakticky až do obce Kapsova Lhota a místy se opět přeléval přes komunikaci. Následky události musela následujícího dne odklízet těžká technika.

Při pohledu do Veřejného registru půdy LPIS je patrné, že předmětný pozemek je exemplárním příkladem toho, kterak jsou v dnešní době regule zemědělské výroby šponovány až na samu hranici proveditelnosti. Hospodaření v kontextu eroze je limitováno maximální plochou jedné plodiny 30 hektarů. Dle sdělení SZIF zde platí ještě 10procentní tolerance, tedy prakticky to může být až 33 hektarů. Samotná velikost půdních bloků omezená není. Pole u Svaryšova (půdní blok 2304/7) je s plochou plodiny 30,72 ha na horní hranici tohoto požadavku.

Významnou a poměrně složitou kapitolou je pak stanovení míry erozní ohroženosti konkrétních pozemků a navazujících půdoochranných technologií, které zde mají být aplikovány. Tato oblast prošla k 1. 7. 2025 legislativní změnou a byly stanoveny nové kategorie (více viz [zde](#)). Na výše uvedeném příkladu je však možné názorně ukázat, jak nedostatečné erozní regulativy ve skutečnosti jsou. Svaryšovský pozemek je dle LPIS zařazen do střední třídy erozní ohroženosti („mírně erozně ohrožená půda s vyšším rizikem“). Pro tuto katego-

rii jsou povinné půdoochranné technologie v současné chvíli stanovené pouze pro ozimou řepku, ozimých obilovin se netýkají. I když zde tedy k významné erozi došlo, zemědělské hospodaření na předmětném pozemku neprobíhalo mimo legislativní rámec.

Zmonitorovanou erozní událost jsem dle webového rozhraní předal ke zpracování místně příslušnému úředníkovi SZIF, kterým byla zanesena do projektu Monitoringu eroze zemědělské půdy VÚMOP (viz [zde](#)). Tento institut by měl být základním podkladem pro kontrolu hospodařících subjektů zejména v případě opakovaných erozních událostí na jednom místě.

Že noc z 29. na 30. srpna nebyla na erozní případy ojedinělou, se můžete přesvědčit právě na webu [Monitoringu eroze](#). Do databáze byly po totožné meteorologické situaci z okruhu několika málo kilometrů

přidány ještě události z polí mezi Nišovicemi a Volyní (viz [zde](#) a [zde](#)), prakticky přes kopec od Svaryšova tři události u obce Třešovice (viz [zde](#), [zde](#) a [zde](#)) a také nedaleko Litochovic (viz [zde](#)). Hospodařící zemědělské subjekty zodpovědné za výše uvedené erozní události jmenovitě neuvádím, ale jsou dohledatelné ve Veřejném registru půdy.

Jsem přesvědčen, že současná právní úprava intenzivního zemědělství je tristně nedostatečná právě vzhledem k ochraně biodiverzity a půdy vůči negativním dopadům hospodaření. Systém doposud příliš zvýhodňuje nebo alespoň dostatečně neomezuje právě ty nejméně šetrné formy velkoplošného průmyslového zemědělství. Veškeré náznaky zlepšení situace jsou dokonale rozvráceny současným systémem dotačních plateb, zejména jednotnou platbou na plochu SAPS, která motivuje zemědělce v podstatě k jakémukoli obhospodařování pozemku, a naopak obsahuje minimum kladných pobídek nebo hrozbu sankcí či odnětí dotací v případě, že hospodaření je k přírodě a krajině nešetrné. Tento status quo je také udržován činností těch největších zemědělských podniků a koncernů, které vytvářejí politický tlak na státní (i mezinárodní) úrovni a udržují jakékoli progresivní kroky pod pokličkou.

Systém přes noc asi nezměníme, ale dílčím způsobem může každý z nás přispět k nápravě. Pokud jste svědkem erozní události, nebojte se ji zdokumentovat a zaslat místně příslušnému úředníkovi SZIF. V případě, že jste vlastníkem zemědělské půdy, kterou má od vás propachtovaný zemědělský subjekt, prověřujte pravidelně, jakým způsobem zde hospodaří; komunikujte s ním, případně zvažte rozvázání spolupráce. Jednou z možností, jak zlepšovat stav krajiny, je promyšlená tvorba vegetačních a jiných prvků. V nejlepším případě na vaší vlastní půdě, případně ve spolupráci s environmentální organizací ve vašem okolí. -jj-

Foto -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Náš pohádkový detektiv Ledňáček si hodně z toho, o čem nám vypráví, umí vypořádat v přírodě sám. Někdy k tomu ale nemá dostatek příležitostí a vynahrazuje si to posloucháním hovorů lidí, kteří se procházejí po břehu. Je jasné, že občas si něco z toho trochu poplete - ale dovede si to přiznat a později to dát do pořádku.

Loni v červenci (viz Kompost [č. 7/2024](#)) se nechal unést zajímavými vlastnostmi rejskovitých savců a jednu z nich pokládal za schopnost celé jejich rodiny, i když se vztahuje vlastně jen na rejsce vodního. Jde o žlázy na spodní čelisti, které vytvářejí slabý jed. Ten je svým složením podobný tomu, jaký mají kobry. Smíšený se slinami při lovu ochromuje kořist. Díky tomu dokáže malý rejsek o hmotnosti 9 až 23 gramů získat k obědu klidně i žábu, hada nebo rybu. Aby detektiv Ledňáček napravil svůj loňský omyl, přiblíží nám tentokrát život rejsce vodního podrobně a zaměří se mimo jiné i na porovnání s jeho známějším příbuzným, rejskem obecným.

Hned na začátku je potřeba si uvědomit, že slovo „oběd“ v předcházejícím odstavci se k rejsčímu stravování vlastně nehodí. Rejsek totiž loví hlavně v noci. A navíc, ani on, ani rejsek by se snídaní, obědem a večeří nevystačili. Krmí se častěji a musí to takhle mít, protože mají velmi rychlý metabolismus. To znamená, že vše honem stráví a mají brzy znova hlad. Za den sežere rejsek dokonce skoro tolik potravy, kolik činí jeho vlastní hmotnost. A rejsek ještě více. Umožňuje jim to přežít chladná denní i roční období a v případě rejsce i chlad při potápění pod vodou. Rejsek totiž umí lovit na souši i ve vodě. Vede si v tom tak dobře, že je zoology nazýván gepardem

Foto Jamie McMillan

mokradů (viz např. video s anglickým komentářem [zde](#)). Někdy mívá potravy dokonce nadbytek a dokáže si vytvářet i krátkodobé zásoby.

Rejsec vodní je nejmenším ze všech savců, kteří se dovedou potápět – a to jak u nás, tak i na celé zeměkouli. Zároveň je jediným naším jedovatým savcem. A teď si zkuste vzpomenout, jestli jste někdy slyšeli i o jiných jedovatých savcích, žijících ve světě. Možná víte, že jedové žlázy má například outloň váhavý z řádu primátů (na vnitřní straně loktů) nebo ptakopysk podivný z řádu ptakořitných (v stehenní části zadních končetin u samců). Oba tyto savci jsou tím (na rozdíl od rejse) nebezpeční i člověku.

Zatím nepřišla řeč na to, jak rejsec vodní vypadá. Je podobný rejskovi? Detektiv Ledňáček nám to teď ještě nepoví. Zeptá se na to nás.

- Pro dospělé: Dá se rejsec vodní při pozorování v přírodě zaměnit s rejsem obecným? A žije u nás ještě nějaký jiný druh rejse?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Jak je rejsec vodní vybavený pro pobyt ve vodě?
- Pro rodiny s batolaty: Určitě i vy máte tu zkušenost, že si děti rády hrají u vody a také že obdivují všelijaké důmyslné hračky napodobující vodní a obojživelná zvířata. Čím rychlejší je jejich pohyb, tím je veselí malých pozorovatelů větší. Pokud by se vám a vašim potomkům povedlo společně zastihnout v přírodě živého rejse, nejspíš byste se shodli s autorem knížky „Radost z pozorování savců“ (2023 - viz článek o knížce na str. 12) Ralfem Bürglinem. Ten v příslušné kapitole popisuje rejse jako plovoucí, z poloviny ponořený mléčný řez v myši podobě: seshora v barvě hořké čokolády, zespodu smetanově bílý. A co asi říká o způsobu jeho čilého rejdní? Uměli byste popsat nebo odhadnout, jak si rejsec ve svém mokřím živlu počíná?

Odpovědi najdete na straně 13. **-ah-**

Ekošpeky - 25. Cement

Cement, potažmo beton, je jedním z opěrných pilířů moderní technologické společnosti. Bez jeho vynálezu by dnešní svět vypadal a fungoval zcela jinak. Ale to všechno samozřejmě není zadarmo. Různé zdroje udávají, že samotná výroba cementu je zodpovědná až za 8 % celosvětových antropogenních emisí oxidu uhličitého (viz např. [zde](#)). Když k tomu připočteme těžbu a dopravu objemných a hmotných základních stavebních materiálů (písek, kamenivo...), je sektor stavebnictví významnou složkou naší uhlíkové stopy. A přeneseně by se dalo říci, že globální klimatická změna je mimo ostatní odvětví poháněna právě budováním staveb, dopravní infrastruktury atd. Pokud si uvědomíme, že rozvoj a neustálý růst stavebnictví je jedním z ukazatelů „ekonomické kondice“ a také velmi vděčným politickým tématem, identifikujeme tak jeden z kritických bodů naší moderní společnosti. Chceme se i nadále v tomto směru rozvíjet (protože to považujeme za jeden ze symbolů našeho pokroku), ale na druhou stranu vnímáme, že si tím sami pod sebou řezeme větev.

Jak z toho ven? Na první pohled je to otázka za milión, protože může svádět ke snaze o zařazení zpětného chodu našeho rozvoje, pod čímž si spousta lidí představuje něco ve stylu „zpátky na stromy“. Při bližším zkoumání se však rýsují dva možné směry, kterými obří uhlíkovou stopu výroby cementu přiškrtnit, a zároveň zásadně neomezovat stavebnictví jako odvětví, které za sebou sice zanechává významné negativní dopady, ale které všichni do určité míry potřebujeme.

První z cest spočívá ve snížení energetické náročnosti výroby cementu, respektive snížení podílu základního (portlandského) cementu v konečném stavebním materiálu nahrazením „uhlíkově příznivější“ složkou. Toto téma je samo o sobě velmi široké a podrobněji je rozebráno např. [zde](#) nebo [zde](#). Ve zkratce může jít třeba o nahrazování fosilních paliv pro cementářské pece šetrnější alternativou - zde do hry vstupuje čím dál častěji i TAP (tuhé alternativ-

Foto Petr Štefek

ní palivo vyráběné z některých druhů odpadů). To je postup sice kontroverzní z hlediska mrhání recyklovatelnými surovinami, na druhou stranu však při něm nevzniká žádný popel jako v klasické spalovně odpadu, protože zbytek po spalování je zabudován přímo do struktury slínku (předstupně cementu). Další možností je pak „ředění“ energeticky nejnáročnějšího portlandského cementu dalšími složkami, případně přidávání nejrůznějších přísad (např. recyklovaného stavebního odpadu) do betonových směsí. Zde se samozřejmě kalkuluje s tím, aby výsledný beton neztrácel na svých vlastnostech. Prozatím se tyto alternativy na trhu prosazují hůře, neboť vyžadují úpravy technologických procesů betonářského průmyslu. Každopádně úspory na emisích při výrobě alternativních cementů a betonů se odhadují na 30-50 %.

Druhá cesta souvisí vůbec s naším uvažováním nad stavebnictvím jako takovým a s plánováním staveb. Vzhledem k ekonomické výhodnosti a dostupnosti stavění na zelené louce je většina staveb v dnešní době „rychloobrátkovým“ takřka spotřebním zbožím. Po uplynutí životnosti jejich funkcí (nikoli životnosti konstrukcí) stavby u nás chátrají nebo jsou nahrazovány novými - namísto jejich rekonstrukcí nebo revitalizací. Nejen že vzniká nepoměr mezi tlakem na zastavování volné krajiny a chátrajícími nemovitostmi / brownfieldy v centrech sídel, ale každá nová stavba samozřejmě vyžaduje nesrovnatelně více nového materiálu (betonu a cementu). Pokud bychom dokázali alespoň zčásti zvrátit tento trend, znamenalo by to určitě větší úsporu emisí skleníkových plynů než ten nejšetrnější cement při udržování současných developerských kurzů. Ostatně je to i trend, který vzniká při každém malém osobním rozhodnutí upřednostnit novou stavbu před rekonstrukcí. V širším měřítku pak bude nezbytně nutné zamyslet se jako společnost, jestli je množství betonu prolévaného novými stavbami skutečně jedním z ukazatelů pokroku. Zda skutečně tak nutně potřebujeme nové dálnice, obchvaty, nákupní centra nebo hotelové komplexy. A samozřejmě jakým způsobem se na tom všem každý z nás podílí svou poptávkou. -jj-

Housenka z výletu

Na výletě ZO ČSOP Strakonice jsme 23. srpna 2025 (viz zápis [zde](#)) navštívili sejpy u Modlešovic. Mimo jiných zajímavých tvorů jsme zde našli jednu hnědou housenku, která vypadala jako jehněda na bříze. Podle atlasu byla určena jako srpokřídlec březový (*Falcaria lacertinaria*). Ve svých záznamech jsem žádné údaje o tomto motýlovi neměla, ale když jsem viděla do-

Foto Eva Legátová

spělce na fotce, zjistila jsem, že jsem srpokřídlece březového potkala na Děčínském Sněžníku 14. 7. 2025. Vyskytuje se od nížin do hor, ve smíšených lesích, březinách a olšinách. Létá od konce dubna do počátku června a od poloviny června do poloviny července. Housenka se živí na bříze a méně také na olši, v červnu a od srpna do září. V mládí napodobuje ptačí trus. Kuklí se v řídkém bílém nebo šedivě žlutém zámotku mezi listy. S nimi na podzim opadáva na zem, kde přezimuje. Kukly jsou hnědé, na povrchu hustě bíle pomoučené. Na internetu je srpokřídlec březový uvedený v kategorii NT – téměř ohrožený. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

MACEK, J., DVOŘÁK, J., TRAXLER, L., ČERVENKA, V.: Atlas Motýli a housenky střední Evropy. Noční motýli I. Academia, Praha 2007.

<https://1url.cz/vJ4CN>

Večer s dokumentem - 140. díl – Krajinou domova 3

S určitým zpožděním, ale určitě ne s křížkem po funose, přinášíme ohlédnutí za třetí řadou veleúspěšného dokumentárního cyklu Krajinou domova. První řadu uveřejněnou v roce 2014 (viz [Kompost č. 9/2016](#)) následovala v roce 2017 řada druhá (viz [Kompost č. 4/2018](#)) a v roce 2021 spatřila světlo světa třetí, patrně poslední.

Zatímco první dvě série se vydávaly do konkrétních partií nebo chráněných území České republiky, ta třetí probírá jednotlivé krajinné fenomény. Důvodem určitě nemůže být nedostatek zajímavých lokalit; v podobném duchu by bylo ještě možné pokračovat dlouho. Tato změna však seriálu významně prospěla. A to také v tom ohledu, že se s kamerou podíváme na některá méně známá, dalo by se říci i méně nápadná místa.

Ač měly první dvě série velmi vysoké hodnocení, přesto byla často kritizována postprodukce materiálu – zejména ve smyslu až nápadné a nepřirozené přesycenosti barev. Někomu také nemusel být po chuti přemotivovaný a pompézní styl doprovodného komentáře. Každopádně třetí řada na těchto problematických esencích mírně ubírá, což je ve spojení právě se soustředěním na méně okázalé lokality určitě ku prospěchu věci.

Toho ostatního, co dělá tento seriál tak populárním, je přiměřeně. Dechberoucí dronové záběry, výborná hudba a průvodní slovo Jana Maxiána doplněné vždy v úvodu a v závěru každé epizody poetičtější vsuvkou Aloise Švehlíka. Svým zaměřením na jednotlivé krajinné fenomény se materiál dostává i více do hloubky a mírně akcentuje environmentální rovinu. Nejsou samozřejmě zachycovány konkrétní člověkem způsobované ekologické škody (snad s výjimkou severočeských povrchových dolů), dokument si však často všímá dlouhodobých procesů, kdy byla a je lidská činnost pro rozvoj a údržbu některých krajinných typů nepostradatelná. V této rovině jsou popisovány stepi nebo vojenské újezdy. Na druhou stranu se celý seriál Krajinou domova může jen těžko vyhnout naléhavosti současného stavu životního prostředí. Ač primárně zaměřen na popis a sledování krás naší přírody, ve svém závěru přiznává, že se jedná fakticky o přežívající střípky někdejšího stavu.

Celý cyklus je tak možná až překvapivě uzavřen bonusovým dílem, který si všímá konkrétních ochranných činností na lokalitách, kde jsou ekologické hodnoty navraceny aktivními obnovnými pracemi. Je sympatické, že seriál, který byl od začátku a priori odpočinkový a atmosférický, od těchto skutečností neutíká. Reflektuje, že současný intenzivní způsob našeho hospodaření už nemá s šetrnou údržbou našimi předky příliš společného. Přesto všechno může demonstrace vizuálních hodnot české přírody a krajiny probudit v mnohých nejen obdiv, ale možná i aktivnější zájem. Pokud by se to alespoň zčásti podařilo, nebyla celá ta dlouhá výprava s Krajinou domova jen příjemným pokoukáním.

Třetí řadu můžete zhlédnout [zde](#). -jj-

Pozvánky - říjen 2025

Ekoporadna při ŠK zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 14. 10., nebo čtvrtek 16. 10. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte vyzkoušet netradiční postupy, nové suroviny a přípravu zdravotně přínosnějších pokrmů. Tématem říjnového kurzu budou **rostlinné smetany a omáčky**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš.

Přihlašování: jan.juras@kni-h-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Může agrolesnictví pomoci krajině?

středa 22. 10., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Co je to agrolesnictví a jak může zlepšit stav intenzivně zemědělsky využívané krajiny? Jaké jsou postupy založení, ekonomická stránka a dotační možnosti? Kde se dají v Česku vidět konkrétní realizace? Na tyto otázky se pokusí odpovědět **Ing. Tereza Humešová**, agrolesnická poradkyně a členka Českého spolku pro agrolesnictví.

Farmářské trhy Strakonice

pátek 3. a 17. a 31. 10., 12-16 hod., „Cirkusplac“ pod Hvězdou

Podzimní farmářské trhy budou pokračovat třemi říjnovými termíny v nové lokalitě „cirkusplacu“. Přijďte si doplnit zásoby farmářských a regionálních potravin a vybrat si z nabídky řemeslných výrobků a občerstvení. Na místě bude umožněn prodej drobných pěstitelských přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců na: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Kontakt: jan.juras@kni-h-st.cz nebo 721 658 244. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. -jj-

Pondělní zastavení

PO 20. 10. Setkání s literaturou, tentokrát se **vzpomínkami na marčovického rodáka Františka Teplého**. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Výlet do okolí Marčovic

ÚT 7. 10. Sraz v 7:35 na strakonickém autobusovém nádraží, stanoviště č. 5. V 7:45 jede prachatický autobus **do Předslavic** (příjezd v 8:11). Půjdeme cca 12 km po zpevněných cestách a případně terénem **do Volyně**. Uvidíme mj. **pseudorománskou rotundu na vrchu Kostelec a rodný dům archiváře Františka Teplého v Marčovicích**. Zpět jede několik spojů. Po cestě si můžeme podrobněji připomenout letošní kulatá výročí F. Teplého (1867-1945) a jeho spolupracovníka a přítele J. Š. Baara (1869-1925).

Ledňácci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. ČT 2. 10.: nasbíráme si plody na figurky, ČT 9. 10.: budeme hledat stopy zvířat.** Za větrného počasí si na schůzku rovnou s sebou vezměte draka. **-ah-**

Pozvánky odjinud:

Exkurze na třídící linku a kompostárnu v Písku

středa 22. 10.

Zajímá vás, co se děje s odpady poté, co je vyhodíte do nádob na tříděný odpad? Pokud ano, tak se přidejte k naší exkurzi. Odjezd z Písku od vlakového nádraží v 9.05 hod. Předpokládaná doba exkurze je 3–4 hodiny. Je možné se i připojit jen na prohlídku třídící linky nebo jen na prohlídku kompostárny. Exkurze bude končit v Písku na vlakovém nádraží.

Exkurze je zdarma. V případě zájmu o účast pište na email: ceskebudejovice@hnutiduha.cz. Počet míst je omezen. Pořádá Hnutí DUHA, místní skupina České Budějovice. Akce je finančně podpořena Jihočeským krajem v rámci sítě Krasec.

Ondřej Šanda

Drobné smetí

Národní park Křivoklátsko v dohledné době nevznikne

Obstrukce v Poslanecké sněmovně způsobené zejména politiky z řad ANO a SPD zavinily, že bod jednání, který měl vyhlásit připravovaný NP Křivoklátsko, se vůbec nedostal na program jednání. Proces zřízení našeho pátého národního parku se tak odsouvá na neurčito. Více informací viz [zde](#).

V Podyjí se pohybuje šakal

Fotopasti v Národním parku Podyjí zachytily výskyt šakala obecného. Tato psovitá šelma se v ČR šíří zhruba od roku 2006, kdy byl šakal zaznamenán na východní Moravě. Více se dočtete [zde](#).

Rozbor zelených bodů předvolebních programů

Stále ještě nevíte, koho volit, a jsou pro vás důležitá „zelená“ témata? Organizace Zelený kruh připravila jednoduchý přehled několika důležitých bodů a zkoumala, jak se jim věnují jednotlivé strany v rámci svých programů. Více viz [zde](#). **-jj-**

Plastic free - Beth Terry

„Jestli jsem se za těch posledních několik let něco naučila, pak to, že plast není nepřítel. Je to symptom a symbol určité nebdalosti a nevšímavosti vůči tomu, co se skutečně děje v našem světě, v našem životě a v našem těle, a také vůči způsobu života, který nadále není udržitelný.“

Když před lety vyšla kniha Bey Johnsonové Domácnost bez odpadu (viz [Kompost č. 8/2017](#)), zvedlo to poměrně slušnou vlnu zájmu o témata bezodpadovosti, předcházení vzniku odpadů a také zbytečných jednorázových plastů. Od té doby samozřejmě vyšla celá řada dalších knih, které byly své průkopnici více či méně podobné. S určitým zpožděním (první vydání 2012, český překlad 2021) jsme do fondu pořídili zaměřením obdobnou, i když v leccems odlišnou knihu Plastic free americké autorky Beth Terry.

Přestože uvedené dvě knihy svádí porovnávat, bude určitě vhodnější o něco mladší sestřičku zhodnotit samostatně. Téma totiž není úplně stejné. Jak již název napovídá, Beth Terry soustředí svou pozornost téměř čistě na plasty. To je pro podrobnější analýzu v rámci průměrně dlouhé publikace určitě dobře; text se dostává do větší hloubky. A také v rámci jakési hierarchie důležitosti a velikosti negativní dopadů ostatní druhy odpadů tak trochu blednou při pohledu na odolnost plastových materiálů, nebezpečnost pro životní prostředí a toxicitu pro člověka.

Stejně jako u Domácnosti bez odpadu stojí i tady na počátku určitá osobní výzva autorky - nejdříve se pokouší o soupis „konzumovaných“ plastů, posléze o jejich maximální možnou redukci. Zatímco Bea Johnson vás zevrubně provede celou domácností a téma řeší až trochu křečovitě do sebemenšího detailu, Beth Terry na to jde podle mého názoru sympatičtěji a věcněji.

Plasty nejprve podrobí materiálovému a chemickému zkoumání, popíše jejich dopady v životním prostředí a negativní vlivy na lidské zdraví. Poté se v několika hlavních kapitolách zevrubněji věnuje několika konkrétním oblastem / výrobkům, které považuje za nejzávažnější - samozřejmě co do množství a frekvence jejich využívání. Dá se tedy říci, že pokud bychom dokázali vyřešit alespoň těchtole několik záležitostí, pomyslnou hromadu zbytečného plastového odpadu bychom zredukovali o dost podstatnou část. Objevují se zde igelitové tašky a sáčky, nápojové lahve, plastové obaly jídel z restaurací apod., obaly potravin, drogerie... A k tomu všemu je samozřejmě pojednáno o zjevných nedostacích současných recyklačních procesů, které ještě mnoho z nás považuje za všespásné.

Text samozřejmě vychází z amerických realit, takže není plně aplikovatelný na české prostředí. Na druhou stranu můžeme skvěle posoudit, jak na tom v porovnání s touhle velmocí jsme. V něčem lépe, v něčem hůře, jak jinak. Bohaté seznamy dalších knih, projektů a dokumentárních filmů jsou občas překladatelkou doplněny i o české zdroje. Příjemným zpestřením je pak prokládání hlavního textu medailonky tzv. bezplastových hrdinů a jejich tipy na konkrétní aplikace v oblasti minimalizace odpadů.

Výborným přesahem knihy, který poskytuje jakýsi návod i pro ostatní enviro snahy, je poslední kapitola s názvem „devět důvodů, proč osobní změny mají smysl“. V celosvětové produkci plastů, kterou počítáme na tisícovky tun denně, nás pocho-pitelně napadá, jaký význam má ta naše kapka v moři. Kromě ostatního je zde zdůrazněno, že naše soustředění na zdánlivě maličkosti nám pomáhá odhalovat a specifikovat chyby v systému. Ty, které je pak možné měnit na vyšší (politické) úrovni. Zároveň jsou to pozitivní příklady, které se s trochou snahy mohou přelít v širší společenské snahy a normy a které mohou vytvořit tlak na změnu odspodu. „Změna nepřijde, pokud budeme čekat na někoho jiného nebo na jinou dobu. My jsme ti, na koho čekáme. My jsme změna, kterou hledáme.“

Kniha Plastic free určitě nepřináší žádné převratné řešení jedné z globálních environmentálních katastrof, jíž právě teď čelíme. Ale myslím si, že vcelku úspěšně směřuje k pravé a hlubší podstatě problému. Není to tedy čtení pouze o plastech. I když i o nich se dozvíte poměrně dost.

Kniha je k dispozici ve fondu Ekoporadny při ŠK. -jj-

Radost z nové knížky o savcích

V posledních letech vydalo nakladatelství Grada tři tituly s podobnými názvy: „Radost z pozorování ptáků“ (2021) od Michaela Schmolze, „Radost z pozorování ptáků v lese“ (2022) od Klause Nottmeyera a „Radost z pozorování savců“ (2023) od Ralfa Bürglina. Hodnocení na internetové Databázi knih mají všechny od svých čtenářů velmi příznivé. Jména autorů prozrazují, že jde o překlady z němčiny, přizpůsobené ovšem co možná nejvíce našim českým podmínkám. A opakující se slovo „radost“ naznačuje zaměření na hezké zážitky v přírodě spojené s hlubším zájmem o její divoké obyvatele.

Styl těchto knížek je spíše beletristický než odborný, ale to neznamená, že by tu byla nouze o důležité informace. Jde hlavně o to, jak toho kterého živočicha správně rozeznat, čeho si především všimnout, co u něj můžeme vysloveně obdivovat, v jakém prostředí jej najdeme, které vybavení nám v tom může napomáhat... a pokud bychom chtěli vědět ještě více, můžeme si to doplnit z jiných pramenů, jichž vyšlo o ptácích i o savcích dost a dost a některé máme beztak i ve vlastních knihovničkách.

Zatímco tzv. birdwatching (tedy záliba v pozorování ptactva) se v některých zemích vysloveně rozmohl a tento trend stále pokračuje, bližší seznámení se savci je obtížnější a zatím méně běžné. Přesto je také na vzestupu a asi už brzy bude pojem mammalwatching všeobecně zaužívaný jak ve světě, tak i u nás. Nakažlivý elán autora knihy o savcích k tomu určitě i přispěje, vzhledem k tomu, že Ralf Bürglin nezapomíná na respekt vůči zvířatům a nabádá nás k maximální ohleduplnosti a zdrženlivosti – což je velmi sympatické.

Za sebe musím říci, že právě tohle se mi na posledně jmenovaném titulu líbilo nejvíc. Nahlízet našim divokým sousedům v přírodě do soukromí je na jedné straně přitažlivé, na druhé je dobré si uvědomit, že jsme u nich na návštěvě. Mělo by nás to zavazovat k slušnému chování. Naše přirozená touha dostat se co nejbližší je sice pochopitelná, ale ještě větší cenu by pro nás mohlo mít takové pozorování, jímž nejsou zvířata nijak ovlivňována.

V některých případech je poptávka turistů uspokojována pomocí tzv. pozorovacích bodů, kde je možné se shromažďovat a z příhodné vzdálenosti se dívat na vybraná místa. Překvapilo mě, že je v knize doporučována i cesta do Kočevje, což je městečko ve Slovinsku a jsou tam za účelem pozorování a fotografování na potravu lákáni medvědi. Tohle je jeden z detailů, které mi byly při čtení proti mysli. Šlo ale opravdu jen o detaily. Jinak platí, že pokud by se všichni pozorovatelé chovali tak, jak se v knížce

předpokládá, nebylo by se čeho bát. Mammalwatching by se mohl rozšířit jakkoliv masově, aniž by to mohlo přírodě nějak uškodit.

Pozorování savců může být dokonce o dost zajímavější než birdwatching, protože jde o tvory všech možných velikostí a tvarů, žijící v nejrůznějších podmínkách. To vše je v jejich případě ještě rozmanitější než u ptáků. Na závalu není dnes už ani to, že mnoho savců žije skrytě a že se někteří objevují jen za tmy. Triedry, svítilny, fotoaparáty, termokamery, fotopasti, přístroje pro noční vidění, detektory netopýrů – to vše nám dnešní doba nabízí k využití a jsou to možnosti opravdu velmi lákavé.

Knížka je logicky uspořádána podle toho, kde můžeme jaké tvory zastihnout: na vesnici a ve městě, na louce a na poli, v lese, u potoka, u řeky a u jezera, na horách... a také u moře, kam můžeme jet na místa s výskytem tuleňů nebo sviňuch. Úvod obsahuje všeobecné rady, které vycházejí z autorových vlastních zážitků. Je povoláním biogeograf a novinář. Už více než třicet let cestuje po světě a pátrá po volně žijících zvířatech. Publikuje v knihách a časopisech a také online na stránkách mammalwatching.com. V závěrečném rozhovoru se o něm můžeme dovědět ještě i další podrobnosti.

Autor se vyjadřuje také k tomu, co může (nebo naopak nemusí) být nebezpečné. Například v případě setkání s divokým prasetem se podle jeho zkušeností s největší pravděpodobností nestane nic vážného. Naproti tomu u všeobecně obdivovaných vlků (jejichž velkým příznivcem je právě i Ralf Bürglin) bude z jeho pohledu do budoucna potřeba počítat s opatrností vzhledem k očekávanému oslabení jejich plachosti. Ta je dána pronásledováním v minulosti, které nyní pominulo. O medvědech je v příslušné kapitole řečeno, že bychom jim měli dát příležitost k útěku a upozorňovat na sebe v jejich území hlasitým hovorem, hvízdáním a podobně... Potraviny bychom měli mít vzduchotěsně zabalené, aby se nešířila jejich vůně... O zubrech se píše, že bezpečná vzdálenost k jejich pozorování je alespoň 50 metrů... Atd. atd.

Správná vzdálenost je ovšem důležitá nejen kvůli opatrnosti a netýká se jen velkých silných tvorů. To je podrobně rozebráno v kapitole „Čekat, plížit se, nebo prohledávat?“ A když se pak pozorování povede, dostaví se ta pravá radost, slíbená v názvu knížky!

-ah-

Poděkování měsíci září

„... Větve stromů, plné včel a brouků, šustí si a bzučí po svém... Nebe plné obláček, vzdušných, pohyblivých, ani je všechny nedohlédneš. Však je tak pěkně za oknem, jako ve studánce, do níž Jakub házívá kamínky a čeká na žbluňknutí... Chlapec vybíhá ven na ulici... Neví, kam dříve pohlédnout, oč dříve zavadit, čemu především věnovat zájem. Zahrádkám, plným rozkvetlých aster, mladým hruškám, planoucím ovocem, nebo těm hvízdalkám – vlaštovkám?..“

Také vám tahle slova mluví z duše? Přece to všichni známe, že tak, jak to popsal jiho-moravský autor Fanek Jilík (1914-1994) ve své knížce „Bosá léta“ (1960), to vypadá v době babího léta skoro každý rok. Než odletí vlaštovky a ohlásí se první větší chlad-na, začátek září nás na to už tak nějak šetrně připravuje, že se rok brzy překlóní k podzimu. Bude hodně zahradních prací, ale nevadí – však se na ně víc těšíme, než že bychom se jich báli. Je na ně zatím čas, můžeme si ještě užít přívětivého průzračného vzduchu a jiných zářijových radostí. A když potom už končí, poděkovat za ně, že nás tak těšily...

*Den jak umytá sklenice,
takhle to umí právě září.*

Ze všech měsíců nejvíce

těší nás mírnou, vlídnou tváří.

Jdu ze sadu, mám v ústech sladko

a vyhřívám se na výsluní

- takovou slast, i když jen krátkou

*nám dává září se svou vůní,
s líbezným vánkem, s astrami...*

Srpnový žár je za námi,

je dobré tak trochu odpočívat.

Sednout si někde na stráni

a jen se dívat a jen se dívat...

-ah-

Foto -ah-

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

• Rejsek vodní je proti rejskovi obecnému větší (je největší ze všech osmi druhů našich rejskovitých, měří 65-95 mm), má delší ocas v poměru k tělu (50-75 mm), o něco širší tlamu a trochu jiné zbarvení. Horní tmavou část těla má tmavší, spodní světlou má výrazně oddělenou, za okem někdy mívá světlou skvrnku. Hlavním poznávacím znakem rejsce vodního jsou ale tuhé brvy (o délce 2-3 mm nebo až 5 mm) na jeho širokých tlapkách. Spodní část ocasu lemuje brvitý kýl.

Stejně jako rejsek obecný má i rejsek vodní červeně pigmentované špičky zubů, což je způsobeno přítomností železa ve sklovině. Oba druhy mají schopnost vodit mláďata za sebou v propojené řádce tak, že vytvářejí „vláček“ (viz například krátké video [zde](#)). Oba loví drobné živočichy, oba jsou při obraně svého území agresivní (viz např. video [zde](#)) oba jsou aktivní i

Foto Mike Richardson

v zimě (viz krátké video [zde](#)). Oba můžeme najít na vlhkých místech a u vody. Rejsek je ale právě na vodu vázaný mnohem více. Mimo ni (třeba na loukách nebo u zemědělských objektů a obytných budov) se vyskytuje jen občas.

Podobně vypadá rejsek menší (dříve nazývaný rejsek černý), který je vzácnější. Odlišuje se hlavně tím, že nemá tak hustě obrvené tlapky a ocas. Více se můžete dovědět např. v podrobném článku z časopisu Ochrana přírody č. 5/2023 (viz [zde](#)). Tentýž pramen uvádí, že početnost našich hmyzožravců je v současné době stálá a není nijak výrazně ohrožena. To, že vídáme rejsce v přírodě jen velmi zřídka, je dáno skrytým způsobem života a rychlostí jejich pohybu. Prozradit je může někdy jejich hlas – s ním se můžete seznámit např. [zde](#).

• Jak už bylo řečeno, tlapky a ocas rejsce vodního jsou obrveny, aby se mu lépe plavalo a kormidlovalo. Čára jeho ponoru se při pohybu na hladině víceméně shoduje s předělem tmavého a světlého zbarvení srsti. Kožíšek je mimořádně hustý a dobře promaštěný, a tak se na něm nedrží voda. Podle knihy Miloše Anděry a Ivana Horáčka „Poznáváme naše savce“ (1982) připadá na 1 čtvereční centimetr kůže rejsce asi 18-20 tisíc chlupů. Ty při ponoření do vody zachytí velké

množství vzduchových bublinek, které chrání rejsece proti chladu. Vlivem prudkého pohybu zvířátka pod hladinou se bublinky uvolňují a mohou nám prozradit, kde se rejseček zrovna nachází. A pokud bychom měli dojem, že vidíme pod vodou stříbřitou kouli, je to způsobeno právě obsahem lesklých bublinek v tmavé srsti.

- Ralf Bürglin přirovnává ve své knížce rejsece vodního k nepotopitelnému plavidlu. Tělo je ponořeno jen málo, a tak krátké nohy víří jako lodní šrouby blízko vodní hladiny. Jednou pozoroval rejsece na žlabu, jenž měl na konci výpusť se silným proudem. Pomyslel si, že voda malého tvorečka strhne, což se i stalo. Jen o chvíli později už ale šikovný „superrejseček“ znova seděl na okraji žlabu, místo aby se nechal unést na celé metry daleko.

Že se rejseček opravdu podobá legrační vodní hračce pro děti, to můžeme vidět například [zde](#). Miloš Anděra a Jiří Gaisler v knížce „Savci České republiky“ (2012) uvádějí, že rejseček plave pomocí všech čtyř končetin, jako kdyby ve vodě běhal. Potápí se prudkými údery zadních nohou, hlava se zároveň skloní dolů. Pod hladinou vydrží 8-20 sekund, denně se potopí i více než pětsetkrát. S kořistí většinou zamíří k břehu a žere ji na souši. Při pohybu na krátké vzdálenosti dosahuje v přepočtu rychlosti až 3,7 km/hod. Je zkrátka podobně rychlý a neúnavný jako naše lidská neposedná drobtina... **-ah-**

Zdraví a strava

Inspirace z Veget Festu

Na str. 2 jsme přinesli ohlédnutí za 12. ročníkem strakonického Veget Festu. Jednou z benefičních aktivit, která přinesla krásný výtěžek pro azyl Libchavští Chlupáci z. s., byl prodej rostlinných ochutnávek. Ty jako každý rok mohou připravit dobrovolní zájemci a vylepšit tak celkovou bilanci charitativního podtextu celého festivalu. Pokud byste chtěli i vy přidat v rámci příštího ročníku ruku k dílu, budeme samozřejmě moc rádi. Jedinou podmínkou je rostlinné složení; pokud přiložíte i recept, tím lépe. Ochutnávky jsou vždy příjemným informačním uzlem, protože jak už dlouho víme - jídlo sbližuje. A pokud ještě dokáže pomoci dobré věci, radost je dvojnásobná. Jako vždy také přinášíme několik receptů k inspiraci.

Batátové chilli kuličky (cca 16 ks)

Ingredience: 80 g cizrny namočené přes noc (200 g po uvaření), 200 g batátů nakrájených, 1 lžice kokosového oleje, 1/2 červené cibule nakrájené nadrobno, 2 stroužky česneku rozdrcené, 1 lžička mleté kurkumy, 1 lžička mletého římského kmínu, 1 a 1/2 lžičky nadrobno nakrájené červené chilli papričky, šťáva z 1/2 citrónu, 2 lžice tahini, 5 g nahrubo nakrájených listů koriandru

Postup přípravy: Namočenou cizrnu scedte a propláchněte ji pod studenou vodou. Dejte ji do hrnce s 500 ml vody, přiveďte k varu a vařte asi 1 hodinu doměkka. Kousky batátů vařte v páře, až změkknou. Rozehřejte olej v pánvi a zlehka na něm osmažte cibuli a česnek, až změkknou. Přidejte kurkumu, římský kmín a chilli papričku a smažte ještě 2 minuty. Cizrnu, batáty, citrónovou šťávu, tahini a koriandr dejte do robotu a mixujte asi 10 vteřin, jenom aby se vše nahrubo rozsekalo. Směs přesypte do mísy a přidejte osmaženou cibulovou směs. Osolte a promíchejte. Předehřejte si troubu na 200 °C. Směs rozdělte na 16 porcí a vytvarujte z nich kuličky. Rozložte je na plech a pečte 20 minut. Vyndejte z trouby a nechte vychladnout. **Magdaléna Fialová**

Foto Eva Hadová

Mrkvovo-povidlové šátečky (2 plechy)

Ingredience: 370 g hladké špaldové mouky, 1 sáček kypřicího prášku, 1 lžice kukuřičného škrobu, špetka soli, 2 lžice vegan bílého jogurtu, 250 g jemně strouhané mrkve, 200 g vegan másla (Rama v kostce), švestková povidla

Postup přípravy: V míse smícháme všechny sypké suroviny. Postupně zapracujeme změkklé máslo, veganský jogurt a jemně strouhanou mrkev. Vypracujeme hladké těsto, které nelepí, a necháme chvíli odpočinout v lednici. Na pomoučeném válu vyválíme na tenkou placku, kterou rádlíkem rozdělíme na čtverce cca 5x5 cm. Naplníme švestkovými povidly a přehneme dva protilehlé rohy. Pečeme v předehřáté troubě na 180 °C přibližně 15-20 minut. Hotové šátečky zlehka poprášíme moučkovým cukrem. **Eva Hadová**

Podzimní dýňová pomazánka

Ingredience: 200 g nepražených kešu ořechů, menší dýně, kurkuma (lžička), zázvor (1-2 cm), 2 stroužky česneku, šťáva z 1/2 citrónu, špetka chilli, olivový olej, sůl, drcený pepř

Postup přípravy: Dýni nakrájíme na kostky, potřeme olivovým olejem a pečeme na 180 °C cca 30 minut (do změknutí). K pečení můžeme přidat i česnek, pokud chceme, aby nebyl tak agresivní. Dýni necháme vychladnout. Kešu namočíme na několik hodin a slijeme. Společně s ostatními ingrediencemi dáme do mixéru a umixujeme dohladka. Dle chuti osolíme a opepříme.

Foto Petra Hadová

Meruňkové tsampa kuličky

Ingredience: sušené meruňky (50 g), sušené datle nebo datlová pasta (30 g), kešu (50 g), tsampa (10 g), strouhaný kokos

Postup přípravy: Kešu, meruňky a datle (pokud nepoužíváme pastu) zalijeme horkou vodou a necháme alespoň hodinu nabobtnat. Vodu slijeme a společně s tsampou vše vložíme do mixéru. Umixujeme dohladka. Kdyby se těsto drobilo, zapracujeme menší množství vody nebo rostlinného mléka. Z těsta tvarujeme menší kuličky a obalujeme ve strouhaném kokosu.

Martina Křivancová

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Pavel Štorch, Eva Legátová, Ondřej Šanda, Magdaléna Fialová, Eva Hadová, Martina Křivancová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2025

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE